

MIJNENJACHT IN WESTSTELLINGWERF

In oktober van het vorig jaar werden Leo Bot en ik gevraagd een excursie te organiseren met als onderwerp de mineerders. Het verzoek was afkomstig van Joop Kuchlein, verbonden aan de Stichting Tinea te Wageningen. Deze organisatie houdt zich ondermeer bezig met het verzamelen van gegevens over de Microlepidoptera, de kleine vlinders dus. Een bepaalde groep van deze kleintjes valt onder de mineerders, omdat hun rupsen zich voeden met het binnenste weefsel van een blad. Het spreekt vanzelf, dat grootte van deze larfjes tot een zeer bescheiden formaat beperkt is. Doordat zij zich al etend door een blad voortbewegen, ontstaat een vraatpatroon, aan de hand waarvan wij hun aanwezigheid in een zeker gebied kunnen vaststellen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het feit, dat elke soort een specifiek vraatpatroon teweeg brengt. Bovendien zijn heel wat mineerders aan specifieke gewassen gebonden. Deze twee omstandigheden vergemakkelijken het determineren. Daarnaast vertonen mijnen nog veel meer kenmerken, zoals de kleur en de manier, waarop de faeces zijn neergelegd, maar verder ook de periode, waarin zij te vinden zijn.

Op nog twee andere plaatsen in ons land, een in het midden en een in het zuiden, zou een excursie worden gepland, eveneens onder de naam van Stichting Tinea. Wij behoorden tot de noordelingen en we besloten de excursie op 26 oktober te houden en wel in het gebied van de Rottige Meenthe bij Nijetrijne en op het terrein van de Waterleiding bij Oldeholtpade, alletwee liggend in de gemeente Weststellingwerf. Het eerste is een laagveengebied, het tweede ligt op zand. De keuze hield verband met het verschil in begroeiing en dus ook met een grotere soortenrijkdom van de mineerders. Zo kwam bij Oldeholtpade de sleedoorn voor, het St. Janskruid en de grauwe els, zoniet in de Rottige Meenthe. Van de andere kant waren er ook soorten, die in beide terreintypen stonden, zoals zwarte els, ruwe berk, kamperfoelie, vuilboom en hazelaar.

We kwamen 's ochtends om 11 uur samen bij het station van Wolvega. Daarna werd koers gezet naar Nijetrijne. Aan de noordrand van de Rottige Meenthe bezochten we een elzensingel met veel braam als ondergroei. Het begon meteen al goed!! Op de bladeren van heel wat bramen zagen we bleke, langgerekte driehoekjes en dat waren de mijnen van *Tischeria marginata*. Het vlindertje, dat hieruit komt is bruin van kleur en de vleugelranden zijn donker. Het vliegt van april tot in september en we hebben het menigmaal tijdens nachtelijke inventarisaties kunnen groeten.

In ons land komen vijf soorten van de familie van de Tischeriidae voor. Hiervan zijn er twee zeer verbreid en daar is *Tischeria marginata* er een van. Het weer zat ons tegen: de koude wind deed ons rillen en vrijwel meteen begon het te miezeren. We sloegen een zijpad in, dat ons verder het moerasgebied inleidde. Hier troffen we een aardige mevrouw aan, die ter plaatse een recreantenhuisje bezat. Op het erf stonden diverse interessante bomen en struiken.

Een daarvan was de hazelaar en al gauw zagen we een lijnvormig en hoekig verlopend vraatpatroon. De eigenaar was *Stigmella microtheriella*. Het vlindertje dat hier uiteindelijk van komt, meet ongeveer vier millimeter in spanwijdte, heeft een donkere kleur en draagt op elke voorvleugel een bleek dwarsbandje. Het kleintje behoort tot de familie der Nepticulidae, waarvan heel wat soorten veel onderlinge gelijkenis vertonen. Maar de mijnen kun je goed van elkaar onderscheiden. Vandaar dat een mijnenjacht zoals deze bijdraagt tot een meer volledig beeld van de verspreiding en valt hiermee onder de noemer van de faunistiek.

Het begon te regenen en we besloten naar de auto's terug te keren. De buit was overigens bevredigend: 20 soorten. Hieronder viel ook *Lyonetia clerckella*. We hebben er een pop van aangetroffen. Deze zat in een cocon met aan elk punt een tweetal draden, die onderling een hoek van dertig graden maakten. Zij waren alle vier met het blad van een zomereik verbonden en stonden behoorlijk strak. Draden en cocon dienden als een soort hangmat voor de pop. Op deze manier komt de soort de winter door!!

Vervolgens gingen we een kijkje nemen in het waterleidinggebied bij Oldeholtpade. Helaas was de wind gekeerd naar het noorden en daardoor werd het een aantal mensen aardig wit om de neus! Als eerste inspecteerden wij een kamperfoelie, waaraan nog slechts enkele blaadjes zaten. Het was meteen raak! Een van de bladen vertoonde een blaasvormige structuur, veroorzaakt door een rups van *Phyllenorycter trifasciella*, een soort, die aan deze liaan gebonden is. Maar als je een sneeuwbes in je tuin hebt staan, kunnen ook daarop de blaasmijnen verschijnen. Op dit moment verbreidt zich een verwant zeer snel over ons land. Het is *Phyllenorycter leucographella* en die is gebonden aan vuurdoorn. Als u een plekje weet, waar de vuurdoorn eveneens aangetaste blaadjes draagt, geef dat dan even aan ons door. In Friesland is de soort al waargenomen, onder andere in Bakkeveen, Leeuwarden, Sneek en Hemrik. Het is duidelijk een nieuweling en het aantal soorten *Phyllenorycter* is hiermee gekomen op 53.

Tijdens de excursie bij Oldeholtpade kon nog een flinke serie mineerders aan de lijst worden toegevoegd. Het totaal kwam op 43!! Verrassende soorten waren *Stigmella flosactella* van hazelaar, *Ectoedemia septembrella* en *Calybites auroguttella* van St. Janskruid, *Parornix betulae* van berk, *Stigmella prunetorum* (die zich ook uitbreidt!) van sleedoorn en *Phyllenorycter strigulatella* van grauwe els.

Ondanks het gure weer is het een zeer geslaagde excursie geweest. Het is beslist aan te bevelen een en ander in de toekomst te herhalen.

Philip Zeinstra